

Janpieter Biesemans (1939-2016)

Tussen 2004 en 2018 interviewde Simon De Rijcke voor het tijdschrift Ambrozijn enkele tientallen componisten uit Vlaanderen. Hij sprak met hen over hun opleiding en carrière, hun drijfveren en bekommernissen, hun oeuvre en esthetiek. De reeks omspannt bijna drie generaties: de jongste geïnterviewde in het rijtje was Luc Brewaeys (1959-2015), de oudste August Verbesselt (1919-2012).

De interviews bieden een kleurrijk perspectief op een bewogen (muziek)historische periode, van de late jaren 1930 over de oorlogsjaren heen tot het prille begin van dit millennium. Doorheen die verhalen worden verbanden tussen verschillende generaties zichtbaar en krijgt de lezer een uniek en persoonlijk inzicht – een blik van op de eerste rij, zeg maar – in de gebeurtenissen, concerten, lessen, vriendschappen en toevalligheden, die mee bepalend geweest zijn voor de nieuwe muziek in ons land.

Als primaire informatiebron zijn deze interviews relatief moeilijk te vinden. Op initiatief van Raoul De Smet en in samenwerking met Kulturele Kring Ambrozijn vzw maakt MATRIX ze daarom beschikbaar via haar website. Waar mogelijk zijn de teksten toegevoegd aan de overeenkomstige componistenfiches. Gebundeld zijn ze terug te vinden via deze link. Musicoloog Yves Knockaert schreef er een inleidend artikel bij.

Onderstaand interview verscheen oorspronkelijk in
Artistiek Tijdschrift Ambrozijn, jg. 27 nr. 3 oktober 2009, p. 27-33

www.matrix-new-music.be/publicaties
www.ambrozijn-vzw.be

Janpieter Biesemans

Interview ten huize van de componist op 15 juli 2009.

Weer op weg door het Brabantse landschap. Wat heeft Vlaanderen toch mooie, nog landelijke gemeenten zoals Meise. Heuvelachtig, smalle straatjes, een dorpskerk, een gemeentehuisje, een bruisende muziekschool en een even bruisende oud-directeur, organist, dirigent, componist: Janpieter Biesemans. Ik word hartelijk onthaald.

Mijnheer Biesemans, voor alles wil ik u persoonlijk en ook in naam van de redactie van Ambrozijn feliciteren met uw aanstaande 70ste verjaardag.

U bent geboren op 16 november 1939 in Vilvoorde. Wilt u onze lezers even vertellen in welk gezin u terecht kwam?

Ik kom uit een arbeidersgezin met negen kinderen. Mijn vader was Karel-Albert Biesemans en mijn moeder Marie-Constance Bober. Een naam van Poolse origine die 'bever' betekent. In Polen is er een rivier met dezelfde naam. Ik was de tweede in de rij en ik heb zes zussen en twee broers. Mijn ouders waren harde werkers die er in geslaagd zijn hun kinderen degelijk onderwijs te laten volgen.

Was uw moeder dan een Poolse?

De massale Europese uittocht naar de 'Nieuwe Wereld' in de 19de eeuw heeft er voor gezorgd dat enkele Bobers in Brabant en Zwitserland terecht zijn gekomen.

Waar bent u naar de lagere school gegaan?

Naar de plaatselijke lagere school en vanaf het vierde leerjaar naar het Onze-Lieve-Vrouwcollege in Vilvoorde. Maar de schoolbanken interesseerden me niet. Herinneringen aan die tijd zijn beperkt gebleven tot het knikkerspel tijdens de speeltijd en de gevangenis sfeer die ik, op de laatste bank gezeten, ervoer in het klaslokaal. Een donker lokaal met ondoorzichtige melkwitte vensters. Alleen de bovenste waren doorkijkramen. Reikhalzend trachtte ik daarlangs een glimp van de vrijheid op te vangen. Maar dat werd geregeld onderbroken door een tik op mijn hoofd van de meester. Het was pas in onze straat, een doodlopende straat, dat ik mijn creativiteit kon uitleven totdat mijn oudste zus door de zusters Ursulinen werd aangespoord in de school pianolessen te nemen. Ik was 10 jaar toen een Günther buffetpiano bij ons werd binnengerold. Ik herinner mij nog de extase die de heerlijk geurende eikenhouten piano bij mij teweegbracht. Hoewel mijn zuster aanleg had, hield ze het na twee jaar voor bekeken. Vanaf dan stond de piano te mijner beschikking om er op de improviseren en bijvoorbeeld het thema uit *De derde Man* op te zoeken.

U ging toen naar de muziekschool?

Juist. Ik heb daar twee jaar notenleer en een jaar piano gevolgd. Op mijn dertiende mocht ik een gehoorstest en een ingangsexamen afleggen in het Lemmensinstituut in Mechelen. Op slag werd de straatkapoen een ernstige tiener.

U was nog klein in de Tweede Wereldoorlog, maar hebt u daar nog herinneringen aan?

Enkel nachtlawaai van overvliegende bommenwerpers, geratel in de verte van vuurgevechten en vooral de plotse 'regenval' van zilverslierten en de zoektochten tussen de kasseien naar schrapnellen. Ook de euforische doortocht van de bevrijders.

Hoe verging het u verder in dat Lemmensinstituut?

Het leeftijdsverschil van wel vijf jaar met de oudere studenten en mijn aspergerkarakter maakten dat ik er weinig collegialiteit ondervond op enkele uitzonderingen na. Frans Geysen heeft mij moed ingesproken en wist mijn muzikale eigenzinnigheid te appreciëren.

Nog goede herinneringen aan de lessen?

Drie professoren in het bijzonder herinner ik me graag en dankbaar: bruin paterke Servaes die mij de passie voor het gregoriaans bijbracht; priester Vanvaecke die mijn pianospel en interpretatie van Mozarts sonaten bijstuurde, en Marinus de Jong die mij de aandacht voor de eigentijdse Vlaamse muziek bijbracht.

U hebt ook nog aan het Antwerps conservatorium gestudeerd, nietwaar?

Op mijn 21ste kon ik mijn studies in Antwerpen verderzetten. Daar had ik het geluk van excellente proffen les te krijgen. Zo was er Marcel Sloomtaeckers voor de solfège. Ik werd vier jaar later al zijn assistent, op 23 april 1968. Dan had je Flor Peeters voor orgel die in mij de liefde voor de oude muziek deed ontluiken en Jef Schampaert voor harmonieleer die mijn harmonische 'vrijheden' kon waarderen.

En had u daar ook interessante medestudenten?

Neen, zij hoorden niet thuis in mijn muzische denkwereld.

U zei daarjuist dat u vrij snel assistent werd van Marcel Sloomtaeckers. Bent u tot aan uw pensioen daar blijven lesgeven?

Ja, veertig jaren lang heb ik daar mijn muzische boodschap gebracht als docent solfège en kamermuziek. Ik deed het nogal op mijn manier. De leerstof solfège beschouwde ik als muzische interpretatieve materie voor de instrumentale of vocale uitdrukkingsvorm van een werk en niet, zoals toen vaak het geval was, als een a-muzische karwei. Daardoor ontstonden interessante dialogen met mijn studenten, filosofische gedachtewisselingen. Ik maakte zo mijn studenten bewust van de retoriek, de plastische dimensie van de ritmische cellen en het gevoelsmatig gebruik van de agogiek ervan. Mijn denken over de muzische kunsten, de muziek en de plastische kunsten in het bijzonder, had op vele studenten een positieve invloed. Nu nog bereiken me geregeld ontroerende reacties van oudstudenten. Dat doet goed en laat vermoeden dat mijn opvoedende taak zijn vruchten heeft afgeworpen. In de kamermuziek ging ik nog een stap verder door te streven naar een onderlinge dialoog tussen de uitvoerders om op die manier de luisteraar optimaal te betrekken bij de uitvoering. Die ervaring had ik opgedaan met mijn ensemble Consortium Antiquum.

Ja, vertelt u ons daar eens wat meer over. Wanneer en hoe kwam u ertoe het Consortium Antiquum op te richten?

Dat was in 1964 na een ontgoochelend gesprek met Flor Peeters. Op mijn vraag waar en hoe ik als klavecïnist en organist het best mijn kost kon verdienen, antwoordde hij: "Schrijf je in voor trombone, die hebben ze overal nodig". Uitgerekend de man die me de passie voor de correcte uitvoering van de oude muziek had bijgebracht, zei me dat! Op slag verzamelde ik rond mij enkele amateurs met dezelfde liefde voor de oude muziek. Maar na een jaar haakten de liefhebbers om verschillende redenen af en moest ik op zoek naar professionele musici. Vanaf dan begonnen we echt te zoeken naar originele partituren en te investeren in kopieën van oude instrumenten.

Wanneer en waar hebt u dan met het Consortium Antiquum het eerste concert gegeven?

Dat was in de Sint-Carolus Borromeuskerk in Antwerpen in 1966.

Weet u nog wat u toen hebt uitgevoerd?

Ik denk dat er werk van Dowland, Robert de Visée, d'Astorga en ook van Domenico Zipoli werd uitgevoerd. Welke werken precies kan ik me niet herinneren. Ik weet zelfs niet of ik er nog een programmablaadje van heb bewaard.

Daarna is uw initiatief echt pionierswerk geworden en bent u zelfs een tijdje 'wereldberoemd' geweest, nietwaar?

Als je de buitenlandse tournees bedoelt, misschien. Maar dat kwam pas na onze eerste reis naar Zuid-Afrika in 1969. Toen heb ik moeten besluiten of ik mijn compositiestudies zou verderzetten of met het consortium verdergaan. Ik koos voor het laatste en de wereld van de concertpodia ging voor ons open. Heel Europa, ook achter het IJzeren Gordijn, Sint-Petersburg en Moskou, Finland, zelfs Mexico en Zuid-Amerika. Daarna kwamen er ook nog lp-opnamen, onder andere voor het label Erato.

In de jaren 1980 werd de afdeling Internationale Culturele Betrekkingen van de Vlaamse Gemeenschap, die onze reizen subsidieerde, afgeschaft en werd de internationale werking financieel voor ons onmogelijk, zodat we er in 1987 mee zijn gestopt.

Daarna bent u met componeren begonnen?

Dat was al gebeurd in september 1980. De drang om te componeren was toen groot genoeg om mijn muzisch denken op papier te zetten. Het werd een *Nocturne*. Je moet weten dat ik in die jaren ben begonnen met het inrichten van huisconcertjes waarop jonge Vlaamse musici verzocht werd muziek van eigen bodem uit te voeren. De muziek werd afgewisseld met recente, ook Vlaamse poëzie en tegelijkertijd werden plastische werken geëxposeerd. Er kwamen gemiddeld 100 à 130 personen op af.

En wat werd er zoal uitgevoerd?

Gedrukte programma's had ik niet, maar ik herinner me nog een aantal namen van componisten die toen nog jong en ook zeer actueel waren: Marc Verhaegen, Boudewijn Buckinx, Raoul De Smet, Frans Geysen, Lucien Goethals, Franklin Gyselinck, Frank Nuyts, Jan De Maeyer, Carl Verbraeken. Er werd ook van mij en van mijn zoon Valentijn werk uitgevoerd. Ik had toen ook een goed contact met Raoul De Smet, die in Antwerpen de Orphische Avonden inrichtte met werk van dezelfde componisten.

Componeerde u ook in dezelfde richting als de componisten die u zojuist opsomde?

Ik ben begonnen vanuit de tonaliteit maar ging op zoek naar iets nieuws, een consonante dissonantie om het zo te noemen. Ik hanteerde alleszins geen traditionele schema's. Ik nam wel het parfum van de avant-garde over, qua kleur en instrumentatie, maar volgde het concept niet.

Welke houding hebt u tegenover de avant-garde?

Eigenlijk geen houding. Ik wil niet in de stijl van een bepaalde strekking schrijven maar word er wel ongewild door beïnvloed.

U hebt hoofdzakelijk kamermuziek gecomponeerd. Is daar een reden voor?

Mijn opussen zijn als het ware een dagboek, waarin ik over mensen schrijf, of als brieven aan mensen. Een van mijn strijkkwartetten draagt trouwens de titel *Brieven aan een Koerdische vriend*. Ik hoop maar dat ze leesbaar en verstaanbaar zijn. Voor mij is het logisch en

vanzelfsprekend dat ik dat in kleine bezetting doe.

Hebt u veel in opdracht gecomponeerd?

Meestal niet. Ik schrijf wel altijd voor bepaalde uitvoerders die mijn leven kruisen en me inspireren door hun talenten.

U hebt vrij veel op tekst gecomponeerd zoals o.a. uw bijzonder imposante *Deutsche Johannes Passion*. Wil u via de tekst iets medelen aan de luisteraar?

Ik ben zeer sterk gebonden aan teksten. Mijn *Johannes Passion* is bedoeld als een eerbetuiging aan Jezus Christus. Ik heb Hem op een totaal andere manier benaderd dan in de versies die ik als organist in de passietijd moest aanhoren van de predikanten die met bulderende stem, met vuistgeklap en kijvende vinger de zondige gelovigen tot inkeer probeerden te brengen. In 1982 besloot ik mijn verhaal over de vrijheidstrijder Jezus de Nazareeër te schrijven. Over zijn boodschap van geloof, hoop en liefde, de parameters van het leven. Het werk heb ik opgedragen aan mijn dappere ouders.

Een ander voorbeeld van een 'brief' is mijn liedcyclus *Mystère de mon âme*. Hij bestaat uit delen die elk een van de drie soorten liefde beschrijven. De platonische liefde op teksten van Félix Arvers, de egocentrische liefde op teksten van Victor Segalen en de eeuwige liefde op teksten van Emile Verhaeren. Op de duur weten de uitvoerders dat ik graag met teksten werk en vragen om meer. Zo heb ik onlangs het 'verzoek' – daarmee bedoel ik een niet bezoldigde opdracht – gekregen om op teksten van Jorge Manrique, een Spaanse dichter uit de renaissance, voor stem en middeleeuws instrumentarium te schrijven.

Terug naar de periode van het Consortium Antiquum misschien? Maar om nog even bij die teksten de blijven: wat bepaalt er de keuze van?

Meestal zijn het teksten die in mijn leven ingrijpen en waarvan ik vind dat de mensen die ook moeten lezen. Ik geef ze daarom een muzikaal aureool mee.

Hebt u nooit aan een scenisch werk gedacht?

Niet echt. Ik hou meer van toneel en oratoria dan van opera.

Ondanks uw voorkeur voor het woord hebt u ook veel instrumentaal werk geschreven. Waren dat ook 'verzoekjes'? Bijvoorbeeld uw *Zeven transcendenties over de vrouw voor piano*?

Verzoekjes kwamen alleen uit de blokfluitwereld, na het schrijven van mijn *Vijf Slovaakse Stukken voor blokfluitspeler*. Als academiedirecteur en docent heb ik heel wat vrouwen ontmoet, leerkrachten of moeders van leerlingen, en op een dag kwam in mij de drang op om het 'Mysterie Vrouw', voor mij althans, met klankkleur te omschrijven.

U hebt ook orkestwerken geschreven. Waarom eigenlijk? Want het is een vaak gehoorde klacht van de Vlaamse componisten dat die toch niet worden uitgevoerd.

Juist! Maar het is niet omdat Vlaamse zogenaamde prominenten en organisatoren weinig of geen interesse betonen voor eigentijdse Vlaamse kunstenaars, dat we aan de beking moeten weerstaan om ons klankkleurenpalet in orkestwerken uit te leven. En dan gebeurt plots dat mirakel van een uitvoering toch, zoals onlangs in de Bijloke in Gent!

Over welk mirakel hebt u het?

Wel op het laatste jaarconcert van *De Vrienden van de Rode Pomp* – een mecenaat van de levende Vlaamse muziek – eind april van dit jaar, werd door het NOB onder leiding van Dirk Brossé mijn *Marimbarpi Rapsodie* uitgevoerd. Een werk voor symfonisch orkest, een marimbaspeler en twee harpisten als solisten.

Wat zouden volgens u de kenmerken zijn van de muziek uit Vlaanderen?

Ik hoor daarin de zeer persoonlijke, warme toets van ieder componist. In het algemeen zou ik spreken van een gevarieerde, spirituele en ook risicovolle muziek.

Hoe bedoelt u dat?

Luister naar Ludwig van Beethoven en je hoort de Vlaamse muzische vrijzinnigheid van kleur, dynamiek en spiritualiteit. Elke Vlaamse toondichter die ik mag kennen, spreekt een persoonlijke taal maar toch eigen aan onze Vlaamse cultuurwereld.

Zijn er Vlamingen van wie de muziek u bijzonder boeit?

Het is natuurlijk lastig om daarop te antwoorden. Maar toch denk ik aan Hanne Deneire, Jeroen Raedschelders, een jongen die jammer genoeg zeer jong is verongelukt, verder aan Luc Brewaeys, Raoul De Smet, Wim Henderickx ... Andere namen schieten mij nu niet te binnen, maar er zijn er natuurlijk nog.

Iets waar we het nog niet over hebben gehad: op een zeker ogenblik bent u zelfs in de politieke arena gestapt om de Vlaamse muziek en cultuur te verdedigen. Wilt u daar nog iets over vertellen?

De jaren 1970 waren prachtyaren voor het openbloeien van het Vlaamse cultuurleven, dank zij de eerste vrouwelijke cultuurminister Rika De Backer-Van Ocken. Een vrouw die met cultuur begaan was, en die, stel je voor, aanwezig was op een concert van Consortium Antiquum op het Zomerfestival van Dubrovnik, in juli 1977. Een vrouw die nog steeds in mijn hart woont.

De ministers Coens en Wecks daarentegen waren niet mijn beste vrienden, en zeker niet Theo 'K', tegen wiens hervormingsplannen in het Deeltijds Kunstonderwijs ik mij hevig heb verzet, waardoor fatale gevolgen uitbleven. Gelukkig maar!

En wat is uw opinie over het beleid van de laatste jaren?

Waar vandaag cultuurbeleid voor staat, roept grote vraagtekens op. De subcultuur bloeit weelderig dank zij de hervormingen in het algemeen onderwijs en de cultuursector. Studenten die zich vandaag aan de universiteit aanbieden, hebben meestal een nijpend gebrek aan algemene kennis in wetenschap, taalgebruik en cultuur.

Quo vadis Vlaanderen? In mijn politiek geloof stel ik mijn hoop op de intellectuele politicus Bart De Wever en hoop dat hij mij niet zal teleurstellen. Gelukkig draag ik in mij de parameters van het leven: Geloof-Hoop-Liefde!

Mag ik me daarbij aansluiten, meneer Biesemans, en u hartelijk danken voor dit openhartig gesprek? Het heeft mij en onze lezers een blik gegund in het dappere en actieve leven van een voorvechter van de Vlaamse cultuur.